

CERCETĂRI DE SUPRAFAȚĂ ÎN AȘEZĂRI DE LA SFÂRȘITUL EPOCII BRONZULUI ȘI ÎNCEPUTUL EPOCII FIERULUI DIN COMUNA COZMEȘTI, JUD. IAȘI. REZULTATE PRELIMINARE

Casandra Brașoveanu*, Alexandru Berzovan, Ștefan Honcu**

Cuvinte cheie: Perioada târzie a Epocii Bronzului; Hallstatt; cercetare de suprafață; așezări; materialitate.
Keywords: Late Bronze Age; Hallstatt; field research; settlements; materiality.

Field Surveys in Settlements belonging to the Late Bronze Age and Early Iron Age in the Cozmești Commune, Iași County. Preliminary Results. (Abstract)

Fieldwork is an important segment of archaeological research, contributing to the better knowing and understanding of different historical periods. Publishing the results obtained and the archaeological materials discovered after such an initiative can complete the image already formed about the communities that lived in the past. In the present study we tried to highlight some settlements belonging to the Late Bronze Age and Early Iron Age, some of which were not previously known in the literature. This time frame, although rich when talking about the discovery of settlements, was very little researched in the space that was proposed for studying. The last diggings that took place in archaeological sites belonging to this period can be placed a few decades ago. Thus, publishing the results of the field research carried out can represent an important starting point in the resumption of the archaeological research dedicated to this chronological sequence.

This paper proposes a discussion on some archaeological materials specific to Noua and Corlăteni-Chișinău cultures, discovered in the settlements identified on the territory of Cozmești, Iași County. The spatial analysis of the three archaeological sites indicates the apartenance to the already-known pattern specific to the above-mentioned cultures. Noua communities are known to be interested in the geographical areas placed at the confluence of two rivers, with low and medium altitudes and smooth slopes, this fact being proven once again by the preferences manifested for the three settlements discussed here.

În primăvara anului 2018, cu ocazia realizării unui *Studiu istoric de fundamentare a documentației de urbanism pentru P.U.G. comuna Cozmești, jud. Iași*¹, au fost cercetate perieghetic siturile arheologice cunoscute din această unitate administrativă, fiind descoperite și așezări noi, necunoscute până în momentul respectiv. Printre acestea se numără și patru așezări de tip Noua-Sabatinovka, dintre care două inedite.

Comuna Cozmești este situată la cca. 65 km sud-est de Iași, la limita cu județul Vaslui. Fiind

amplasată în estul Podișului Central Moldovenesc, mai precis la contactul Dealurilor Răducănenilor, Depresiunii Hușilor și Culoarului Prutului, unitatea administrativă prezintă un relief marcat de existența a numeroase dealuri. La vest de valea Moșnei, altitudinile ating 300–400 m, fapt explicat prin existența în substrat a gresiilor și calcarelor, rezistente la eroziune. Hidrografia comunei este reprezentată de văile Moșnei și Moșnișoarei, cei mai mulți dintre afluenții acestora fiind cursuri mici de apă, cu caracter temporar. Din punct de vedere pedologic, predomină cernoziomurile, favorabile agriculturii și preferate, în general, de comunitățile perioadei târzii a Epocii Bronzului, dar sunt întâlnite și soluri desfundate molice-cambice, molice tipice și erodisoluri.

Două din cele patru așezări au fost descoperite cu ocazia realizării *Repertoriului Arheologic al Județului Iași*, în 1984, fiind vorba despre Podolenii de Jos – *Sub Dealul Bumbești*² și Podolenii de Jos

* Centru de Cercetare Arheoinvest, Departamentul Științe, Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Bd. Carol I, nr. 18, Corp H, UAIC, Iași, brasoveanu.cassandra@yahoo.com.

** Institutul de Arheologie Iași, Codrescu, nr. 6, Pavilion H, Iași, berzovanalexandru@gmail.com, stefanhoncu@yahoo.com.

¹ Studiul a fost realizat de cercetătorii Vasile Chirica, Alexandru Berzovan și Ștefan Honcu, de la Institutul de Arheologie al Academiei Române, filiala Iași.

² În urma cercetărilor de suprafață efectuate de V. Chirica în

– *Sub Dealul Gocileasa*³. De asemenea, este posibil ca aşezarea Cozmeşti – *La Vulcan* să fie aceeaşi cu aşezarea Podolenii de Sus – *La Nord-Est de sat*, descoperită în 1984⁴.

În prezentul studiu vor fi expuse materialele descoperite în cercetările de suprafaţă efectuate pe suprafaţa siturilor Podolenii de Jos – *Sub Dealul Bumbeşti*, Podolenii de Sus – *Lutărie* şi Cozmeşti – *La Vulcan* (Pl. I).

Podolenii de Jos – Sub Dealul Bumbeşti (Pl. I/1)

Aşezarea se află la poalele de nord ale dealului Bumbeşti, în apropiere de hotarul cadastral cu localitatea Gorban. Aceasta ocupă mai multe terase înalte, înclinate, beneficiind de o bună vizibilitate asupra văii Moşnei. Aşezarea domină cu cca. 15–20 m, diferenţă de nivel, zona joasă a văii Moşnei, aflându-se la cca. 68–70 m altitudine absolută. În anul 1984, aşezarea a fost catalogată ca aparţinând secolelor XI–XII şi XV. În urma cercetărilor efectuate în 2018, situl a fost încadrat în perioada tâzie a Epocii Bronzului şi în Evul Mediu dezvoltat (sec. XIV–XVI) şi tâziu (sec. XVI–XVIII), devenind, astfel, o staţiune pluristratificată. Cele mai multe dintre fragmentele ceramice descoperite sunt atipice, fiind dificil de încadrat tipologic. Se remarcă un fragment de vas, spart în zona în care a fost aplicată toarta (Pl. II/3), un fragment de la partea inferioară a unui recipient ceramic (Pl. II/6), o toartă (Pl. II/4) şi două alte fragmente, vizibil diferite de celelalte descoperiri, provenind de la vase cenuşii, lucrate fin şi lustruite (Pl. II/1,5). Din acest punct provin şi numeroase resturi de locuire. Autorii cercetării pun aceste descoperiri în legătură cu cele din aşezarea de la Podolenii de Jos – *Sub Voloacă*, o staţiune pluristratificată aflată în imediata apropiere, înspre vest. În staţiunea din urmă au fost descoperite numeroase fragmente ceramice şi resturi de locuire aparţinând perioadelor preistorice, dar şi medievale.

Cozmeşti – Valea Moşnişoarei (Pl. II/2)

Aşezarea ocupă o suprafaţă întinsă de pe terasele versantului nordic al văii Moşnişoarei şi este străbătută de o vale torenţială, situându-se pe ambele părţi ale acesteia. Altitudinea absolută a

zonei este de cca. 110 m. În urma cercetărilor de suprafaţă, aşezarea a fost datată în perioada tâzie a Epocii Bronzului, fiind recuperate numeroase fragmente ceramice şi resturi de locuire, precum şi un topor din piatră, din perioada în cauză. S-au putut observa zone cu aglomerări de materiale (posibile cenuşare), însă acestea sunt dificil de delimitat. De asemenea, se cuvine menţionat faptul că nici cu ajutorul imaginilor satelitare nu a putut fi determinat cu certitudine dacă cele trei aşezări prezintă cenuşare întrucât zonele sunt caracterizate de o eroziune puternică, fapt care face foarte greu de semnalat prezenţa bine-cunoscutelor cenuşare. Toporul descoperit (Pl. III/1) reprezintă un fragment din jumătatea inferioară a artefactului, care era de mari dimensiuni, şi a fost spart în zona perforaţiei. Taişul este puţin curbat, iar dimensiunile sunt: 2,8 cm înălţime, 4,8 cm lăţime maximă şi 1,6 cm diametrul perforaţiei. Analogii pentru această piesă pot fi stabilite la o descoperire din nord-estul judeţului Neamţ, la Şoimăreşti, Târgu-Neamţ⁵, la piesa de la Petruşeni (Republica Moldova)⁶ etc. În general, piesele de acest tip sunt realizate din piatră, gresie sau granit. Elena Vieru⁷ considera că artefactele în cauză pot fi încadrate în categoria topoarelor de luptă, denumire preluată după cea încetăţenită în arheologia europeană (*Streitaxte*). Piesele care aparţin acestei clase sunt lucrate, de obicei, din materie primă dură, de natură vulcanică. A fost considerată drept plauzibilă ipoteza conform căreia aceste piese ar fi fost prelucrate în ateliere specializate, amplasate în proximitatea regiunilor cu materii prime, fapt argumentat şi de absenţa urmelor prelucrării lor în cadrul aşezărilor Epocii Bronzului şi începutului Epocii Fierului⁸. Suntem de părere, totuşi, că funcţionalitatea artefactului discutat poate fi stabilită doar în urma unor analize mai complexe (a materiei prime din care au fost realizate, a urmelor de uzură etc.).

Dintre materialele arheologice descoperite la Cozmeşti – *Valea Moşnişoarei*, se remarcă câteva fragmente provenind de la părţile superioare ale vaselor (Pl. III/2–5), printre care două decorate cu un şir de linii paralele (Pl. III/4,5), un fragment de toartă decorat cu linii paralele (Pl. III/7) şi câteva fragmente decorate cu brăuri alveolate (Pl. III/8). Trebuie menţionat că unul dintre fragmentele ceramice este decorat cu caneluri arcuite (Pl. III/6), fiind posibilă apartenenţa sa la un vas bitronconic pântecos specific perioadei timpurii a hallstattului.

1984, aşezările au primit toponime diferite faţă de cele oferite cu ocazia realizării studiului din 2018. Aşezarea în discuţie poate fi identificată şi sub cu toponimul *Malul drept al pârâului Moşna* (RAJI 1984, 102).

³ La momentul respectiv a primit toponimul *La Iezătură* (RAJI 1984, 102.).

⁴ RAI 1984, 102.

⁵ Diaconu 2014, 149, fig.2/3.

⁶ Sirbu 2013, 170–172, fig.6/2.

⁷ Vieru 2013, 361.

⁸ Diaconu 2008.

Acest fapt poate fi întărit de prezența fragmentului de toartă, menționat anterior, care provine, cel mai probabil, de la o ceașcă cu toarta puternic supraînnălțată și gura larg deschisă, de formă ovală, ușor arcuită spre interior la baza torții. Acest tip de ceașcă, specific culturii Corlăteni-Chișinău, este decorat, de cele mai multe ori, cu caneluri fine, orizontale, paralele, care acoperă baza torții, în zona de contact cu marginea vasului⁹. Totodată, fragmentele de la partea superioară, decorate cu linii paralele ar putea proveni de la diferite tipuri de vase specifice aceleiași culturi¹⁰.

Cozmești – La Vulcan (Pl. I/3)

Stațiunea este amplasată la nord de zona mlăștinoasă din jurul vulcanului noroios, în apropiere de hotarul cadastral cu comuna Gorban, ocupând o suprafață întinsă de pe terasele versantului nordic al văii Moșnișoarei. Datarea așezării poate fi plasată în perioada târzie a Epocii Bronzului și în secolele II-III d.Hr. (cultura Poienesti-Vârteșcoiu). Au fost descoperite fragmente ceramice specifice complexului Noua-Sabatinovka (Pl. IV/1,3,6-7), împreună cu fragmente de lutuie și ceramică cenușie, lucrată la roată, care ar putea proveni, în anumite cazuri, de la amfore romane (Pl. IV/2). Autorii cercetării de suprafață au pus acest punct în legătură cu cel anterior, situat în amonte. Din inventarul acestei așezări se remarcă un fragment ceramic grosier, cu o proeminență aplatizată pe brâu (Pl. IV/7), care provine, cel mai probabil de la un vas în formă de sac. Acest tip de vas are partea superioară foarte ușor evazată, corpul alungit și puțin bombat, fiind prevăzut cu unu sau două brăie în relief simple, uneori cu capetele desfăcute, crestăte sau alveolate, de pe care se desprind două sau patru proeminențe dispuse simetric¹¹. Întrucât este atestată foarte rar prezența capacelor pentru vasele de acest tip, s-a considerat că existența acestor părți superioare orientate spre exterior ar facilita legarea unei acoperitori flexibile, care să protejeze conținutul, mai ales că recipientele de acest tip s-ar încadra, din punct de vedere funcțional, în categoria celor utilizate pentru stocarea unor bunuri solide/lichide, atât pe termen scurt, cât și de lungă durată¹². A fost descoperit și un fragment de vas lucrat grosier, decorat cu brâu (fig.4/6), un fragment de toartă (Pl. IV/1) și câteva resturi de

locuire care prezintă amprentă de la nuiiele folosite (Pl. IV/4-5).

Concluzii

Cele trei așezări se află aproximativ în linie dreaptă și sunt situate în imediata vecinătate a cursurilor de apă (la distanțe cuprinse între 109 m și 238 m de cea mai apropiată arteră hidrografică), fapt care reprezintă o caracteristică a zonelor de locuit specifice culturii Noua. Zonele în care sunt amplasate așezările de față prezintă altitudini cuprinse între 75 m și 100 m, și pante cu un grad de înclinare cuprins între 1,4 și 4,8 (intrând astfel în categoria pantelor line). În ceea ce privește expunerea la soare, două dintre așezări se află pe versanți semi-umbriți și una pe un versant semi-însorit. Toate cele trei stațiuni au fost suprapuse de alte locuiri, fie că este vorba de culturile Corlăteni-Chișinău sau Poienesti-Vârteșcoiu, fie de perioade specifice Evului Mediu. Astfel, suntem de părere că introducerea acestor materiale în circuitul științific contribuie la o mai bună cunoaștere a perioadei cuprinse între sfârșitul Epocii Bronzului și începutul Epocii Fierului, pe teritoriul județului Iași, și nu numai.

BIBLIOGRAFIE

- Bodi-Solcan 2010,
G. Bodi, L. Solcan, Considerații asupra unor posibile tipologii funcționale a formelor ceramice cucuteniene specifice fazei A. *Arheologia Moldovei* XXXIII (2010), 315-323.
- Diaconu 2008,
V. Diaconu, Artefacte de piatră șlefuită din eneolitic și epoca bronzului descoperite în depresiunea Neamț. *Carpica* XXXVII (2010), 130-145.
- Diaconu 2014,
V. Diaconu, Artefacte din Epoca Bronzului aflate în colecția Muzeului de Istorie și Etnografie Târgu-Neamț. *Memoria Antiquitatis* XXIX-XXX (2013-2014), 147-160.
- Florescu 1964,
A.C. Florescu, Contribuții la cunoașterea culturii Noua. *Arheologia Moldovei* II-III (1964), 143-216.
- Henrickson-McDonald 1983,
E. Henrickson, M.M.A. McDonald, Ceramic form and Function: An Ethnographic Search and an archaeological Application. *American Anthropologist* N.S. 85(3) (1983), 630-643.
- László 1994,
A. László, Începuturile Epocii Fierului la *Est de Carpați*.

⁹ László 1994, 121, fig.68/6; fig.72/2.

¹⁰ László 1994, fig.68/1-3, fig.69/1, fig.70/2.

¹¹ Florescu 1964, 152, fig.2/8, fig.3/2, fig. 4/3.

¹² Henrickson-McDonald 1983, 622-623; Bodi-Solcan 2010, 318.

Culturile Gáva-Holihady și Corlăteni-Chișinău pe teritoriul Moldovei. Bibliotheca Thracologica VI, București (1994).

Sîrbu 2013,

M. Sîrbu, Piese litice descoperite în așezările culturilor Noua-Sabatinovka din spațiul pruto-nistean. *Tyragetia*, s.n. VII (XXII), 1 (2013), 163–188.

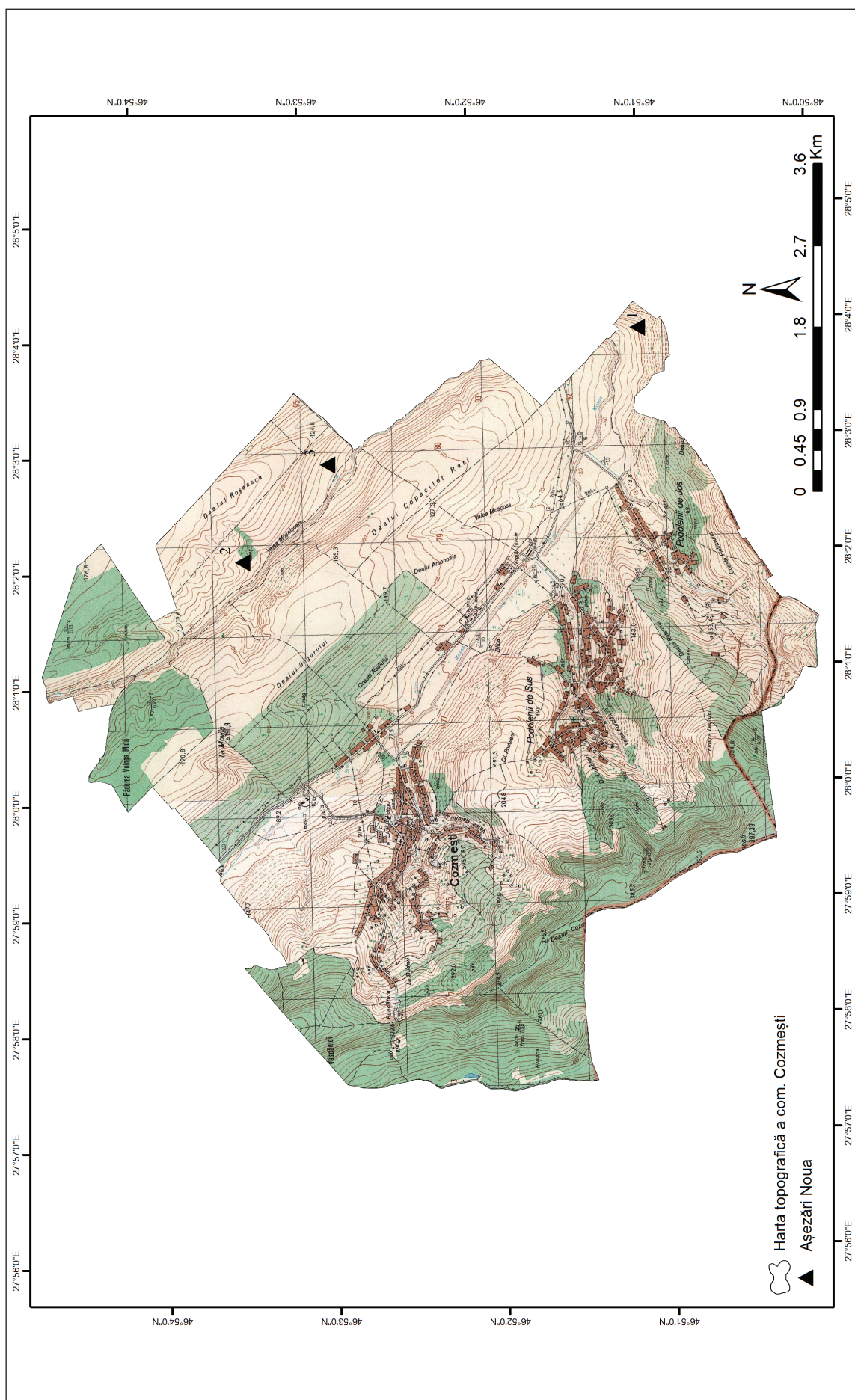
RAJI 1984

V. Chirica, M. Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, I, Iași.

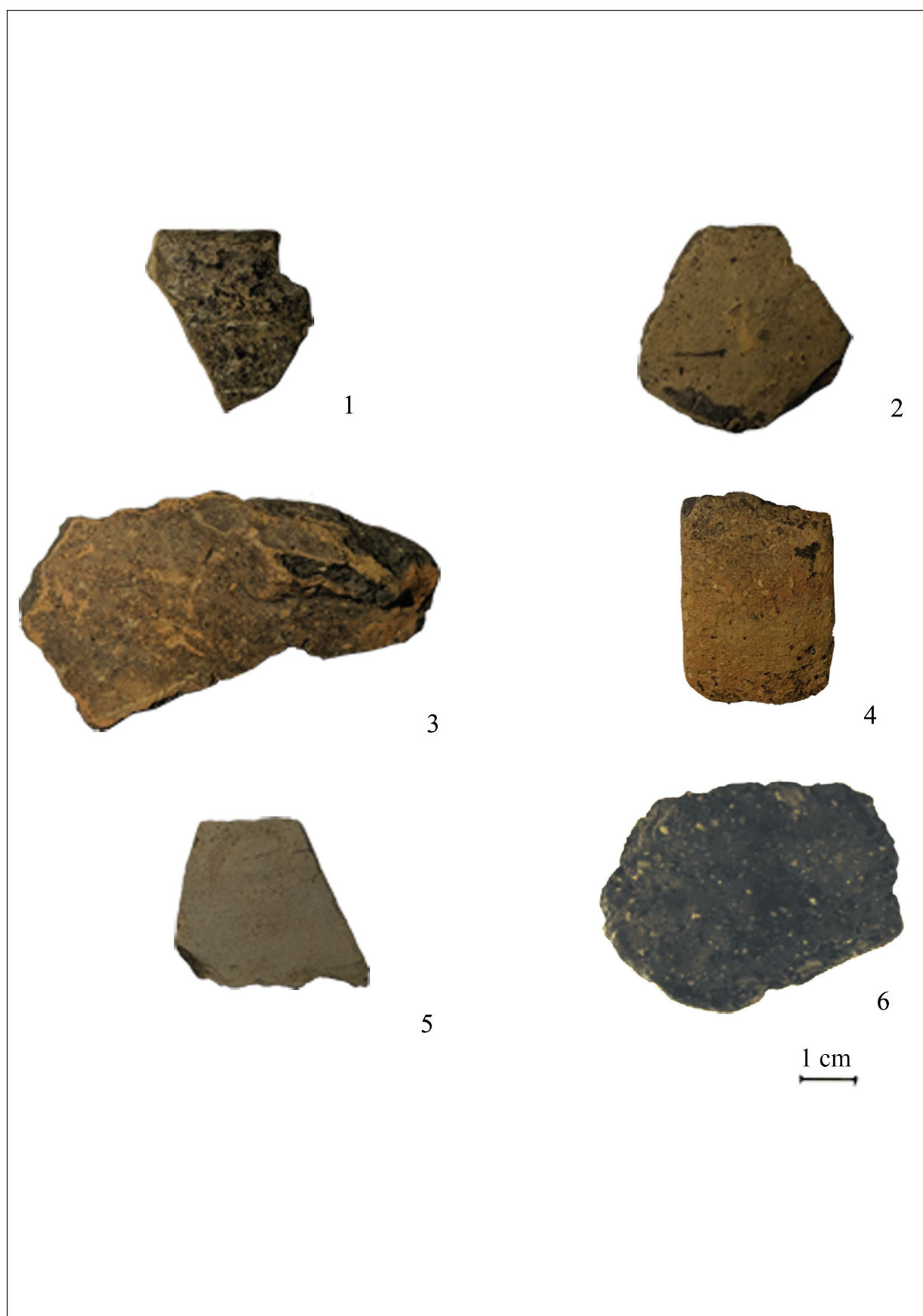
Vieru 2013,

E. Vieru, *Cultura Noua în bazinul râului Bârlad*, teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (2013).

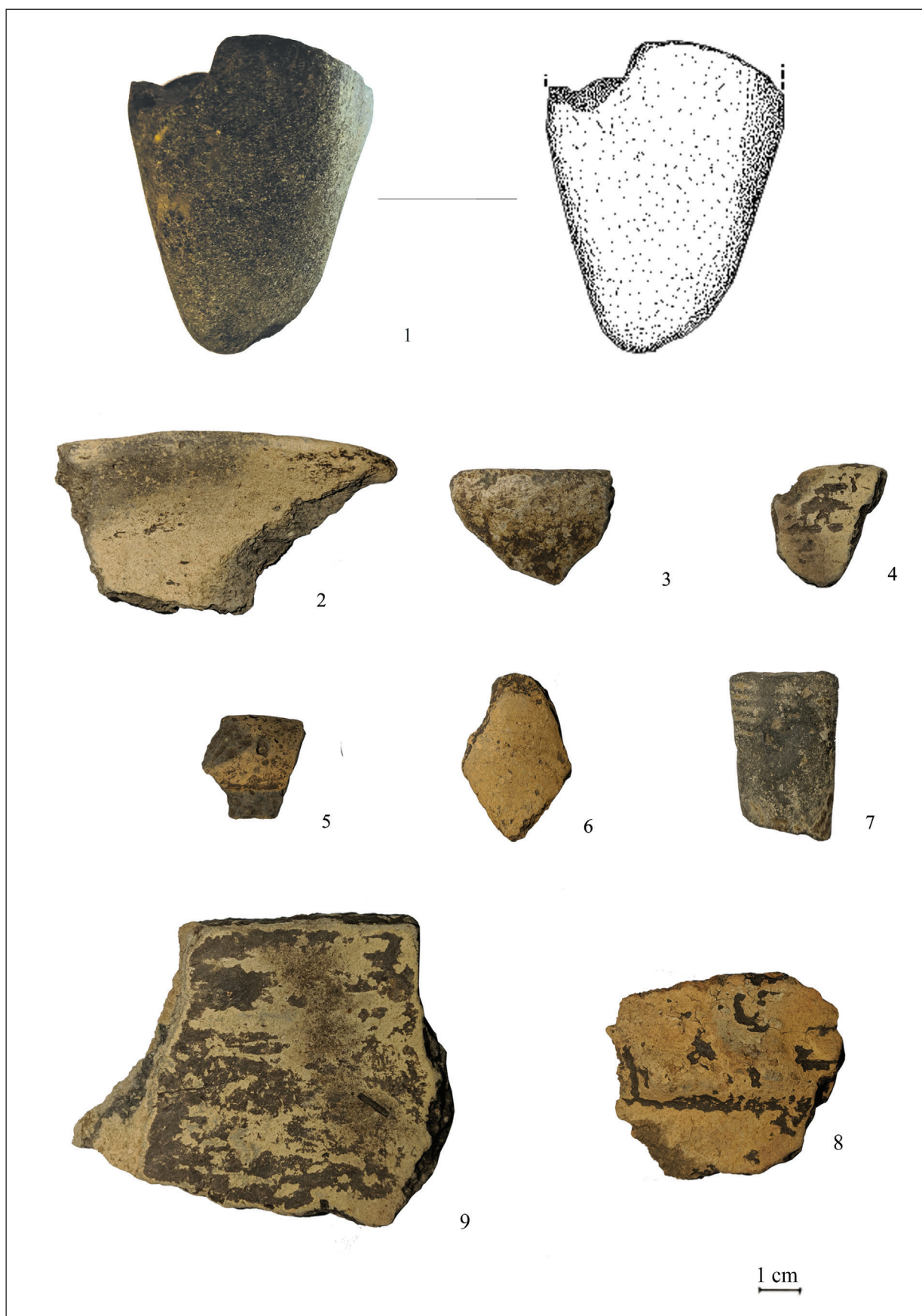

Pl. I. Amplasarea așezărilor pe teritoriul comunei Cozmești, jud. Iași (ArcGIS 10.6.1) / Placement of the settlements discovered in the territory of Cozmești, Iași County (ArcGIS 10.6.1)

Pl. II. Descoperiri din aşezarea de la Podolenii de Jos – Sub Dealul Bumbeşti / *Discoveries from the settlement Podolenii de Jos – Sub Dealul Bumbeşti*

Pl. III. Descoperiri din așezarea de la Cozmești – Valea Moșnișoarei / Discoveries from the settlement Cozmești – Valea Moșnișoarei

Pl. IV. Descoperiri din așezarea de la Cozmești – La Vulcan / *Discoveries from the settlement Cozmești – La Vulcan*